

بررسی تاثیر موقوفات بر توسعه شهری: نمونه موردی شهر کاشمر

معصومه برقچی^{۱*}، قاسم نادری^۲، مهسا شاد^۳

چکیده

وقف یکی از ارزشهای والای انسانی است که تحت تاثیر جهان بینی دینی و مذهبی اسلام علاوه بر اینکه از نظر اجتماعی و اقتصادی کارکردهای فراوان و مهمی در زندگی روزانه و فعالیت‌های شهری دارد، از نظر کالبدی نیز نقش بسیار موثری در شکل‌دهی به ساخت شهرهای ایران داشته است. شهر کاشمر با قدمتی بیش از دو هزار سال، به عنوان دومین شهر زیارتی استان خراسان رضوی می باشد، که دارای اماکن زیارتی، آثار تاریخی فراوان و جاذبه های گردشگری متعددی است که در طی سالیان ماندگار مانده است. بسیاری از این عناصر کالبدی و اجزا شهری وقفی می باشند. لذا، بررسی نقش موقوفات در توسعه شهر کاشمر هدف اصلی این مقاله بوده است. روش تحقیق در این پژوهش از نظر هدف تحقیق کاربردی و از منظر چارچوب پژوهش، توصیفی-تحلیلی است که با تتبع در متون تاریخی و وقف نامه ها و در کنار آن تحلیل ساختاری چگونگی پیدایی و برقراری رابطه بین اجزا و شهر صورت گرفته است. متون کلیه وقف نامه های شهر کاشمر در اداره اوقاف و امور خیریه شهرستان کاشمر مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. ابتدا کلیه موقوفات معرفی و دسته بندی شد. سپس به تحلیل تاثیر موقوفات در شکل گیری کالبدی و فیزیکی شهر کاشمر پرداخته شد. همچنین از طریق مصاحبه با کارشناسان شهری کاشمر در خصوص موضوع پژوهش سعی شده تا برخی مشکلات و تاثیرات عمده وقف در شهر کاشمر شناسایی گردد. نتایج پژوهش نشان داد که سنت وقف با کمک گرفتن از انگیزه های دینی و خیرخواهانه تاثیر مهمی بر شکل گیری، توسعه و نگهداری فضاهای شهری، ساخت فضاهای خدماتی و همچنین افزایش تمایل مردم به مهاجرت و شهرنشینی در دوران اولیه شکل گیری و در نتیجه در کالبد اصلی فرم شهر کاشمر داشته است. البته همواره این تاثیر مثبت نبوده است. در چند سال اخیر، عدم احترام به قوانین شهری در موقوفه های جدید موجب بروز مشکلاتی برای شهرکاشمر نظیر عدم استفاده بهینه از زمین و بلا تکلیفی بسیاری از اراضی شهری گردیده است.

واژگان کلیدی: وقف، موقوفات، شهرستان کاشمر، توسعه شهری

۱- استادیار طراحی شهری، دانشگاه بین‌المللی امام رضا (ع) (مسئول مکاتبات)

۲- دانش آموخته کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه بین‌المللی امام رضا (ع)

۳- دانش آموخته کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه بین‌المللی امام رضا (ع)